Voortgangsrapportage 2020

juni 2021

Regio Deal
Zuidoost
Friesland

GEMEENTE HEERENVEEN
gemeente Weststellingwerf
Drachten | Smallingerland
gemeente Opsterland
WETTERSKIP FRYSLÂN
provinsje fryslân
provincie fryslân
Rijksoverheid

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3

2 Resultaten tot nu toe 3

September 2020: start van de Regio Deal 3
Corona 3
Uitvoering van de projecten 4
Voortgang en resultaten per pijler en actielijnen 4
Pijler 1: Vitale kernen 4
Pijler 2: Veerkrachtig landschap 6
Verbindende actielijnen tussen vitale kernen en veerkrachtig landschap 7

3 Financieel verslag 8

4 Governance en samenwerking 8

Governance 8
Samenwerken 9
Regio Deal als katalysator regionale samenwerking 9
Regio en het Rijk 10
Met de mienskip 10

5 Monitoring en evaluatie 11

Regionale brede welvaartsscan 11
Evaluatie 11

Bijlage 1 Samenvatting voortgang projecten

Bijlage 2 Specificatie financiën

Rijksbijdrage en doorverstrekking
Doorverstrekte rijksbijdrage in 2020

1 Inleiding

De Regio Deal Zuidoost Friesland is een samenwerking van de gemeenten Heerenveen, Ooststellingwerf, Opsterland, Smallingerland en Weststellingwerf, de provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân en het Rijk om de brede welvaart in de regio te versterken.

De mienskip, de sociaaleconomische problematiek en het unieke landschap is wat Zuidoost Friesland bindt. De brede welvaart wordt op vele aspecten bedreigd: sociaal, economisch en ecologisch. Er is sprake van een meervoudige problematiek, die de draagkracht van de Regio te boven gaat. Partnerschap tussen Rijk en Regio biedt kansen om de brede welvaart en leefbaarheid te versterken en het perspectief voor de mienskip te verbeteren.

Mienskip en landschap dragen samen onlosmakelijk bij aan de brede welvaart. De Regio Deal zorgt voor een impuls en versnelling van de regionale aanpak en is nodig om een stap vooruit te zetten in plaats van in een neerwaartse spiraal terecht te komen. De Regio Deal kent in de aanpak twee pijlers: vitale kernen en een veerkrachtig landschap.

De Regio Deal Zuidoost Friesland geeft een stevige impuls aan Zuidoost Friesland. Met de mienskip slaan we de handen ineen om hun dorpen en het landschap nog sterker te maken. Zo blijft dit unieke gebied een fijne plek om te leven, te werken, te ontmoeten én te bezoeken, nu en in de toekomst.

Voor u ligt de voortgangsrapportage van de Regio Deal Zuidoost Friesland. Deze rapportage geeft een beeld van welke voortgang wij sinds de start van de Regio Deal in het kalenderjaar 2020 hebben behaald.

2 Resultaten tot nu toe

September 2020: start van de Regio Deal

De Regio Deal is vlak voor de zomervakantie in 2020 gesloten tussen het Rijk en de Regio. De uitvoering is gestart na de zomervakantie. De partners zijn de laatste vier maanden van 2020 vooral bezig geweest met het opstarten van alle projecten. Dat is waar deze rapportage over gaat.

Corona

De Coronapandemie heeft veel invloed gehad op ons dagelijks leven in 2020, en ook op de uitvoering van de Regio Deal. Juist ook omdat we de projecten samen met anderen, waaronder de mienskip, uitvoeren is het heel jammer dat fysieke bijeenkomsten nagenoeg niet mogelijk zijn. We zien niettemin dat iedereen steeds creatiever wordt in het digitaal organiseren van bijeenkomsten. Ook wordt steeds meer filmpjes gemaakt om informatie over de projecten te delen. Door Corona lopen enkele procesessen vertraging op, maar de voortgang van de uitvoering van de Regio Deal is niet in gevaar.

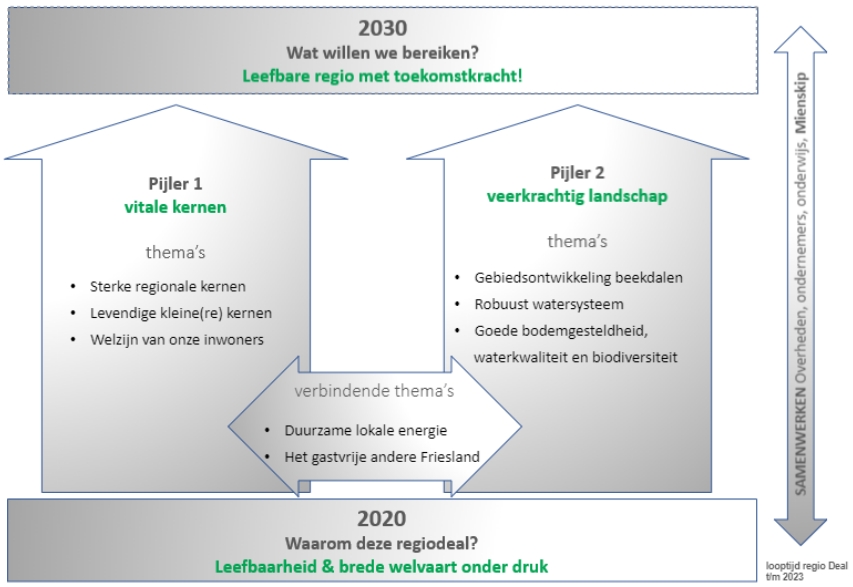
Uitvoering van de projecten

We hebben als regio afspraken gemaakt over de projecten die we willen uitvoeren om de beoogde doelen en resultaten uit de Regio Deal te bereiken. Hiervoor is een projectenlijst met 25 projecten vastgesteld. Elk project heeft een projecttrekker die verantwoordelijk is voor de uitvoering van dat project. Voor de beschrijving van de voortgang per project wordt verwezen naar bijlage 1.

MIJLPAAL: in december is de eerste schop in de grond gegaan voor de uitvoering van de Regio Deal. In de bossen van Oranjewoud is door Wetterskip Friesland een duiker geplaatst om zo het water beter vast te houden in het gebied om de majestueuze lanen van Oranjewoud te behoeden voor droogte. Een project dat mede op initiatief van Plaatselijk Belang en Staatsbosbeheer is opgepakt.

Voortgang en resultaten per pijler en actielijnen

De pijlers vitale kernen en veerkrachtig landschap kennen actielijnen die samen een integrale en samenhangende aanpak vormen. Er zijn ook twee verbindende actielijnen, die waarde hebben voor beide pijlers. Met diverse projecten geven we uitvoering aan deze actielijnen. 2020 stond vooral in het teken van het opstarten van deze projecten. Er is veel voorbereidend werk gedaan en enkele projecten zijn al in uitvoering.

Figuur 1 Overzicht pijlers en actielijnen

Pijler 1: Vitale kernen

Binnen de pijler Vitale kernen kennen we drie actielijnen, namelijk sterke regionale kernen, levendige kleine(re) kernen en het welzijn van onze inwoners.

De actielijn sterke regionale kernen bestaat uit een vijftal projecten waarbij het versterken van de regionale kernen Akkrum, Gorredijk, Jubbega, Wolvega en Oosterwolde centraal

staat. De mienskip heeft een grote rol binnen al deze projecten. Zo heeft een werkgroep van inwoners een plan gemaakt voor de omgeving Tjerkebleek in Akkrum en er is een bewonersinitiatief uit Gorredijk voor Gordykster Túntsjes, als onderdeel van het project Geweldig Gorredijk. Corona heeft in sommige gevallen gezorgd voor vertraging, maar biedt ook kansen. Het is bijvoorbeeld makkelijker en laagdrempeliger voor inwoners om even aan te schuiven bij digitale bijeenkomsten, wat zorgt voor een groter bereik. Zo is er in november 2020 een digitale dialoogsessie georganiseerd met inwoners en ondernemers uit Jubbega. Samen met hen is samengewerkt om de bouwstenen voor het centrum van Jubbega concreter te maken. Met elkaar werken we toe naar een gedragen plan om het centrum mooier te maken. In 2021 volgen ook dialoogsessies voor andere regionale kernen.

Afbeelding 1 Gordykster túntsjes (bron: Leeuwarder Courant)

Het regiofonds en de dorpontwikkelmaatschappijen (DOM's) maken onderdeel uit van de actielijn levendige kleine(re) kernen. Net als het project impuls Bakkeveen, waarbij uitvoering wordt gegeven aan een plan van het dorp. Bij het regiofonds is de aansluiting gezocht bij de werkwijze en organisatie van het Iepen Mienskipfûns. Het regiofonds blijft eigenstandig. Op deze manier wordt op een slimme wijze een regiofonds mogelijk die voor de mienskip makkelijk te vinden is. De eerste DOM is gestart in Aldeboarn als pilot. In 2021 starten we met de uitrol van andere DOM-dorpen in de regio. Hiervoor worden gesprekken gevoerd met de dorpencoördinatoren.

Binnen de actielijn welzijn van onze inwoners is het project Aandachtsgebieden Oosterwolde, Noordwolde en Haulerwijk een voorbeeld van een sociale en fysieke aanpak. De evaluatie en monitoring van dit project biedt kennis voor de andere projecten binnen

deze pijler. Voor het project zorgeconomie is het uitvoeringsprogramma verder vormgegeven en is een inspiratiesessie voorbereid. Deze sessie is helaas door de strenge coronamaatregelen tot twee keer toe uitgesteld.

Pijler 2: Veerkrachtig landschap

De pijler Veerkrachtig landschap bestaat uit de drie actielijnen, namelijk gebiedsontwikkeling beekdalen, een robuust watersysteem en goede bodemgesteldheid, waterkwaliteit en biodiversiteit.

De Regio Deal geeft een impuls aan de bestaande gebiedsontwikkelingen, beekdal Linde, beekdal Koningsdiep en beekdal Âlde Feanen en Oostelijke Poort Friese Meren (OPFM).
Alle vier de projecten zitten met name in de voorbereidende fase van planontwikkeling, gesprekken met betrokkenen, grondaankopen en bestemmingsplannen. Echter, in 2020 zijn er ook al een aantal resultaten behaald. Zo is er bij de gebiedsontwikkeling Beekdal Linde opdracht verleend voor de aanleg van het recreatieve fietspad de Lende en voor de realisatie van drie meanders. Daarnaast is bij het beekdal Koningsdiep bij Oude Bosch 17 hectare natuur ingericht voor het Natuurnetwerk Nederland.

Binnen de actielijn een robuust watersysteem zijn er drie projecten: water voor natuur en landbouw (Oldelamer), waterconservering Boschhoeve Nijerberkoop en watervasthouden voor droogte. Het project water voor natuur en landbouw zit in de opstartfase. De eerste waterkwaliteitsresultaten zijn bekend en worden binnenkort voorgelegd aan het uitvoeringsteam Natura2000. Daarnaast is een draagvlakpeiling gehouden bij vijftien landeigenaren. Het project waterservering Boschhoeve bij Nijerberkoop is in 2020 in uitvoering gegaan en de eerste werkzaamheden zijn afgerond. Het grote project binnen deze actielijn is het watervasthouden voor droogte. Het pilot deelproject watervasthouden in Oranjewoud is in uitvoering gegaan en het deelproject watertoevoer verbeteren van de grachtkavel staat in de startblokken. Voor dit project zijn elf quickwins voor regelbare stuwen en duikers geselecteerd voor uitvoering in 2021. Dan worden ook andere initiatieven vanuit de mienskip voor de plaatsing van regelbare stuwen en duikers getoetst en geconcretiseerd aan de hand van gesprekken.

Afbeelding 2 De start eerste project: pilot watervasthouden in Oranjewoud (bron: Wetterskip Fryslân)

De derde actielijn betreft goede bodemgesteldheid, waterkwaliteit en biodiversiteit. De regionale partners zijn bezig vorm te geven aan het uitvoeringsprogramma Landschap en Natuur. Voor de realisatie van het regionaal leer- en kenniscentrum bodem in Oosterwolde zijn afspraken gemaakt met van Hall Larenstein en het Biosintrum. Leuk om te melden is dat de Koning en Koningin tijdens hun bezoek aan de regio Zuidoost Friesland zijn geïnformeerd over dit project in het Biosintrum.

Verbindende actielijnen tussen vitale kernen en veerkrachtig landschap

Onder pijler twee vallen ook twee verbindende actielijnen, namelijk duurzame lokale energie met de mienskip en het gastvrije andere Friesland.

De actielijn duurzame lokale energie met de mienskip omvat twee projecten: samen doen geeft energie en het duurzaam toepassen van openbare verlichting (natural glowing). De regionale partners hebben drie thema's gekozen voor het project samen doen geeft energie, namelijk energie armoede, alternatieve energiebronnen en het stimuleren van dorps-/wijkinitiatieven en energiecoöperaties. In 2021 wordt verder uitvoering gegeven aan deze thema's. Met de actielijn het gastvrije andere Friesland geeft de Regio Deal een impuls aan het bestaande uitvoeringsprogramma Recreatie en Toerisme Zuidoost Friesland. Onderdeel hiervan is het opstellen van een regionale ontwikkelstrategie, waarvoor de opdracht is verstrekt. Veel zaken zijn voorbereid, zoals het conceptplan voor men-, ruiter en ATB-routes en de planvoering voor 12 toeristische overstappunten (TOP's).

Naast het uitvoeringsprogramma zijn de TOP's recreatiegebied de Heide en Driewegsluis onderdeel van deze actielijn. Beide bevinden zich in de voorbereidende fase. Ook voor het project fietspontverbindingen geldt dat deze in voorbereidende fase is. Een belangrijk resultaat is dat er overeenstemming met grondeigenaren is bereikt over het tracé en er een onderzoek naar de mogelijkheden van autonoom varen is gestart.

3 Financieel verslag

De komende jaren wordt € 30 miljoen in de regio geïnvesteerd. Het Rijk investeert € 15 miljoen en de regio zet hier minimaal € 15 miljoen cofinanciering tegenover. De gemeente Opsterland ontvangt als regiokassier de rijksbijdrage en verstrekt deze door naar de andere regionale partners. In november 2020 is de eerste tranche van de rijksbijdrage gestort op de Regio Deal bankrekening van de regiokassier.

In onderstaande tabel is de financiële stand van zaken opgenomen van de financiën per einde 2020. Daarbij is ook splitsing tussen rijksbijdrage en regionale cofinanciering opgenomen.

	Verdeling Rijksbijdrage	Besteding rijksbijdrage	Besteding cofinanciering
Pijler 1: Vitale kernen	5.750.000	0	346.454
Pijler 2: Veerkrachtig landschap	5.900.000	562.268	1.114.865
Verbindende thema's	2.900.000	15.403	0
Organisatie en proces	450.000	69.417	58.333
Totaal	**15.000.000**	**647.088**	**1.519.652**

Tabel 1 Financiële stand van zaken eind 2020

Voor overige tabellen over de financiën, zoals de doorverstrekte rijksbijdragen en compensabele BTW, wordt verwezen naar bijlage 2.

4 Governance en samenwerking

Governance

Gelijktijdig met het sluiten van de Regio Deal hebben de regionale partners een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de uitvoering van de Regio Deal. Hierin zijn vooraf aan de start van de uitvoering afspraken opgenomen over de wijze van samenwerken: de governance, de financiën en de verantwoording.

Het regioteam en regiobestuur zijn verantwoordelijk voor het bewaken van de samenhang en integraliteit in het Regio Deal programma en het signaleren van koppelkansen. Het regioteam en de coördinator hebben een belangrijke rol in het stimuleren en enthousiasmeren. De regioteamleden zijn de verbinders naar en ambassadeurs in de eigen organisaties.

Omdat we daar vooraf al over hebben nagedacht, hebben we een goede start kunnen maken met de uitvoering van de projecten gelijk vanaf de start begin september 2020. Zo blijkt ook als we ervaringen delen met andere regio's.

We doen als regio mee aan het Regio Deal Governance Lab, dat door het Rijk wordt gefaciliteerd. In dit Lab delen we met andere regio's ervaringen en kennis op het gebied van governance-vraagstukken. Dit wordt ondersteund door een kennisconsortium bestaande uit Tilburg University, Universiteit Utrecht, Berenschot en Birch. In 2020 hebben we een eerste (digitale) Lab-sessie gehad.

Sommige afspraken worden verder uitgewerkt, nu we in de praktijk aan de slag zijn gegaan. Hoe stemmen we bijvoorbeeld de regionale projecten bestuurlijk af. Hoe nemen we de Raden, Staten en Algemeen Bestuur goed mee in het proces, nu Corona fysieke bijeenkomsten bemoeilijkt. Dat pakken we begin 2021 op.

Afbeelding 3 De betrokken colleges van gemeenten, provincie en DB Wetterskip

Samenwerken

Regio Deal als katalysator regionale samenwerking

De regionale partners zien de Regio Deal ook als een belangrijke katalysator voor de regionale samenwerking. In het regiobestuur van december 2020 hebben de regiobestuurders geconcludeerd dat het proces tot nu toe, van het aanvragen en sluiten van de Regio Deal, dit effect al laat zien.

Het algemeen beeld is dat in het proces van afgelopen jaar om te komen tot de Regio Deal, het regiodenken bij de bestuurders steeds meer vorm heeft gekregen. Het essay geschreven door het Bert Looper, directeur van Tresoar over de identiteit van de regio en de informatie van het Fries Planbureau over het 'leven in Zuidoost-Friesland' hebben hieraan een bijdrage geleverd. Daarnaast zijn de gemeenten initiatiefnemer geweest voor de samenwerking. Dit eigenaarschap heeft positieve invloed op de betrokkenheid bij de Regio Deal.

We hebben afgesproken dat we inzetten op actief kennisdelen bij vergelijkbare projecten en collegiaal overleg over de aanpak van regionale projecten door de projectleiders en het regioteam.

Regio en het Rijk

'Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het eind, maar slechts het begin van de samenwerking.' *Bron: Dealtekst.*

Het Rijk ziet in de Regio Deal een nieuwe manier van samenwerken met de regio als gelijkwaardige partner. Zo gaven zij aan in eerdere gesprekken over de Regio Deal. We zijn nu samen aan het uitzoeken hoe we dit in deze Regio Deal vorm kunnen geven. Om te beginnen kiezen we voor een actieve inbreng in een aantal specifieke projecten van de expertise en meedenkkracht door verschillende departementen van het Rijk. Wat dit precies betekent zoeken we werkende weg verder uit. We investeren zo in het opbouwen van netwerken, maar dit kost tijd. We beginnen met deze zoektocht bij de volgende drie projecten:

- Regionaal Leer- en Kenniscentrum Bodem.
- Water vasthouden: stuwen en duikers.
- Duurzaamheid: samen doen geeft energie.

Met de mienskip

De mienskip heeft een belangrijke rol in onze Regio Deal. Een groot deel van de projecten is een uitvloeisel van eerdere samenwerking of ideeën of behoeften uit de mienskip. De samenwerking met de mienskip vindt vooral plaats op projectniveau. De Coronapandemie vraagt om creativiteit van de partners om dit vorm te geven. Niettemin gaat dit in verschillende projecten al goed.

5 Monitoring en evaluatie

Regionale brede welvaartsscan

Het Fries Sociaal Planbureau (FSP) monitort de voortgang van de Regio Deal in Zuidoost Friesland. Als basisdeel maken ze jaarlijks een regionale brede welvaartsscan, die aansluit bij de publicatie van de Regionale Monitor Brede Welvaart door CBS. Elk jaar vindt ook een verdiepend onderzoek plaats, waarmee wordt aangesloten bij de pijlers en actielijnen van de Regio Deal Zuidoost Friesland. Ook wordt de samenwerking tussen de partners meegenomen. In 2020 is de begeleidingscommissie voor het FSP voor het eerst bijeengeweest en is het plan van aanpak vastgesteld.

In het eerste jaar richt het verdiepend onderzoek van het FSP zich op de programmalijn vitale kernen. Voor dit onderwerp zijn al veel data bekend en het leefbaarheidsonderzoek dat in 2021 wordt uitgevoerd door het FSP geeft belangrijke input. In het tweede jaar staat de programmalijn veerkrachtig landschap centraal, waarvoor in het eerste jaar eerst de indicatoren die de resultaten en effecten van deze programmalijn in beeld brengen worden uitgewerkt.

Evaluatie

Van 2020 tot 2024 voeren wij de Regio Deal Zuidoost Friesland uit. Gedurende deze periode zullen we tussentijds evalueren en bijsturen waar nodig. In de eerste helft van 2024 volgt de eindevaluatie. Omdat wij pas sinds afgelopen zomer zijn begonnen en nog in de opstartende fase zitten, is evalueren op het moment nog best lastig. Het algemeen beeld is dat het gezamenlijk opstarten en het betrekken van de mienskip bij de projecten tot nu toe goed gaat.

Bijlage 1 Samenvatting voortgang projecten

SAMENVATTING VOORTGANG PROJECTEN		
PIJLER 1: VITALE KERNEN	**Inhoudelijk**	**Financieel**
sterke regionale kernen		
1. Bestemming Wolvega	AANDACHT	OP SCHEMA
2. Geweldig Gorredijk	AANDACHT	OP SCHEMA
3. Winkelgebied Oosterwolde	AANDACHT	OP SCHEMA
4. Dorpshart Akkrum | Tjerkebleek Akkrum	OP SCHEMA	OP SCHEMA
5. Jubbega	OP SCHEMA	OP SCHEMA
levendige kleine(re) kernen		
6. Regiofonds: stimuleren en ondersteunen initiatieven	OP SCHEMA	OP SCHEMA
7. Versterken zelfredzaamheid dorpen (DOM's)	OP SCHEMA	OP SCHEMA
8. Impuls Bakkeveen	OP SCHEMA	OP SCHEMA
welzijn van onze inwoners		
9. Aandachtsgebieden Oosterwolde en Noordwolde	OP SCHEMA	OP SCHEMA
10. Zorgeconomie	OP SCHEMA	OP SCHEMA
PIJLER 2: VEERKRACHTIG LANDSCHAP		
gebiedsontwikkeling beekdalen		
11. Gebiedsontwikkeling Beekdal Linde	OP SCHEMA	OP SCHEMA
12. Gebiedsontwikkeling Koningsdiep	OP SCHEMA	OP SCHEMA
13. Gebiedsontwikkeling Âlde Feanen	OP SCHEMA	OP SCHEMA
14. Integrale gebiedsontwikkeling Oostelijke poort Friese Meren	OP SCHEMA	OP SCHEMA
een robuust watersysteem		
15. Water voor natuur en landbouw (Oldelamer)	AANDACHT	OP SCHEMA
16. Waterconservering Boschhoeve Nije Berkoop	OP SCHEMA	OP SCHEMA
17. Water vasthouden bij droogte: regelbare stuwen en duikers	OP SCHEMA	OP SCHEMA
goede bodemgesteldheid, waterkwaliteit en de biodiversiteit		
18. Regionaal leer- en kenniscentrum bodem	OP SCHEMA	OP SCHEMA
19. Uitvoeringsprogramma landschap en natuur	AANDACHT	OP SCHEMA
VERBINDENDE THEMA'S (vallen onder pijler 2)		
duurzame lokale energie met de mienskip		
20. Samen doen geeft energie	AANDACHT	OP SCHEMA
21. Duurzaam toepassen openbare verlichting: natural glowing	OP SCHEMA	OP SCHEMA
'het gastvrije andere Friesland'		
22. Uitvoeringsprogramma R&T Zuidoost Friesland	OP SCHEMA	OP SCHEMA
23. Fietspont-verbindingen (onderdeel Oostelijke poort Friese Meren)	OP SCHEMA	OP SCHEMA
24. TOP: recreatiegebied De Heide	OP SCHEMA	OP SCHEMA
25. Driewegsluis: zuidelijke poort Friese Wouden	AANDACHT	OP SCHEMA

Alle projecten zijn van start. Enkelen vragen aandacht, maar er is nu geen bestuurlijke actie nodig.

Bijlage 2 Specificatie financiën

Rijksbijdrage en doorverstrekking

De gemeente Opsterland is de regiokassier. Zij ontvangt de bijdrage van het Rijk en verstrekt deze door aan de andere regionale partners.

De rijksbijdrage bedraagt € 15.000.000 inclusief BTW, maar wordt uitgekeerd exclusief compensabele BTW. De partners kunnen deze BTW namelijk terugvragen via het BTW compensatiefonds. Per saldo ontvangt de regio dus € 15.000.000.

De regio heeft voorafgaand aan het sluiten van de deal in kaart gebracht wat de verwachte compensabele BTW-component zal zijn. Dit bedrag is in mindering gebracht op de eerste tranche van de rijksbijdrage.

In december 2021 wordt de tweede tranche van de Rijksbijdrage naar de regiokassier overgemaakt. Voorafgaand aan deze uitbetaling zal de regio de compensabele BTW-component actualiseren en indien deze hoger is dan € 489.000 wordt het restant in mindering gebracht op de tweede tranche.

	Bedrag in euro's
Rijksbijdrage inclusief BTW	€ 15.000.000
Ingeschatte compensabele BTW	€ 489.000
Rijksbijdrage exclusief BTW	€ 14.511.000
Ontvangen rijksbijdrage tranche 1	€ 7.011.000
Nog te ontvangen tranche 2	€ 7.500.000

Tabel 2 Verloop ontvangen rijksbijdrage en BTW

Doorverstrekte rijksbijdrage in 2020

De regiokassier heeft in 2020 € 7.011.000 ontvangen van het Rijk. In 2020 is €1.316.000 doorverstrekt naar de andere regionale partners.

Regionale partner	Project	Bedrag in euro's
Wetterskip Fryslân	Pilot Oranjewoud	€ 55.000
Gemeente Ooststellingwerf	Leer- en kenniscentrum bodem	€ 750.000
Gemeente Smallingerland	Fietspont-verbindingen OPFM	€ 511.000
Totaal doorverstrekt in 2020		**€ 1.316.000**
Restant saldo bij regiokassier		**€ 5.695.000**

Tabel 3 Doorverstrekte rijksbijdragen naar partners